

Når jeg bliver gammel. Ældres stemmer om det gode liv når alderdommen er svær

Agenda

- 'Sidst på dagen session': et glas vin eller en kop kaffe, lidt film klip fra udstillingen, mine indlæg, Jette Thuessens kommentarer og spørgsmål, fælles snak og udveksling
- Præsentere forskningsprojektet: **Aging as a human condition. Radical uncertainty and the search for a good (old) life** med særligt fokus på en udstilling på Moesgård Museum: **Når jeg bliver gammel. Alderdom fem forskellige steder i verden**
- TEMA 1: Det gode liv er når alderdommen er svær
- TEMA 2: Ældres stemmer

Sund aldring – og bagsiden af mønten

- Ikke nogen ny problemstilling
 - Fra forfaldsfortælling til hopla fortælling (Blaakilde, Kirk og Swane 1998)
 - Bagsiden af 'successful aging' (en lang række andre danske og internationale aldringsforskere)
 - Den kritiske gerontologi
 - Min egen undersøgelse fra 2013/2014: Sårbarhed og handlekraft i alderdommen. Et etnografisk feltarbejde blandt ældre og professionelle i Horsens og omegn.

Hvorfor blive ved med at fokusere på bagsiden af mønten?

- Fortællingen er kun blevet mere cementeret gennem årene, flere og flere har taget sund og aktiv aldring til sig som guld standarden for 'den gode alderdom'
- Det er en ensidig fortælling, der ikke levner rum til de nuancer, dilemmaer og den modsætningsfyldthed som livet rummer – som gammel eller ung, rask eller syg
- Hvad er konsekvenserne? - for dem der ældes 'sundt', 'sårbart' og for vores menneskesyn generelt

Ældres stemmer

- Et mere nuanceret blik på alderdommen handler også om inddragelse og om repræsentation
- Når dagsordner skal sættes og beslutninger tages, lokalt, nationalt, i en familie – hvem lytter vi til? Hvilke aldersgrupper? Hvilke grupper af ældre? Hvilken generation i familien?
- Når vi arbejder med formidling af vore forskningsprojekter eller indsatser, hvordan repræsenterer vi? Gennem skift, lyd, billeder? Enkle let forståelige budskaber eller repræsentationer af en mere sammensat virkelighed?
- Og hvordan er det med ældres stemmer, når de mangler stemme?

Ældres stemme når de ikke har en stemme: Vagn der kommunikerer via en screenwriter

Jeg spørger Vagn, om han var begyndt at føle sig ældre, da han var sidst i 70erne, altså inden blodproppen kom, og han skriver "stadig ung". Jeg spørger: Hvad så med nu? Han skriver: "aktiv er nul". Jeg svarer: Ja du er ikke så aktiv, men føler du dig gammel? Han skriver "skrot". Det er lidt voldsomt, og jeg beder ham uddybe. Han skriver: "lagt hen i en dyng af ubrugelige". Det er krasse ord. Jeg spørger Vagn, om han er sårbar. Han skriver "Ja" og fortsætter "Hævde sig selv er vel kernen". Jeg spørger, om det er vanskeligt. Han skriver "Ja er jo overgivet andres måde (...)".

Senere kommer jeg til at nævne ordet håb, og det griber Vagn med det samme. Det er tydeligt, at ordet har betydning. Han skriver: "Der har altid været et håb". Hver gang jeg beder ham præcisere håbet, som for eksempel håb om behandling, nikker han, men det er, som om han med håb mener noget andet og mere udefinerbart end det. Noget der altid er der sammen med alt det andet.

Grøn, L. og Andersen C.R. (2014): Sårbarhed og handlekraft i alderdommen. Et etnografisk feltarbejde blandt fagpersoner og ældre i Horsens og omegn. København: KORA.

Grøn, L. (2016): Vulnerability and Agency in Aging. Journal of Aging Studies 39, 21-30.

Grøn, L. & Mattingly, C. (2018): In Search of the Good Old Life. Ontological Breakdown and Hope at Life's End. Death Studies, 42, 5, 306-313

TEMA 1: Det gode gamle liv når alderdommen er svær

Aging as a human condition. Radical uncertainty and the search for a good (old) life

- **Projektperiode 2017- (2020) - 2022**
- **Finansieret af VELUX FONDEN**
- **Empirisk bidrag:** regionale og komparative studier af kroppens, intime andres, hjemmets og tidens betydning for det gode liv når alderdommen er svær
- **Teoretisk bidrag:** kritisk fænomenologi, en fænomenologi der ikke kun beskriver menneskers erfaringer og oplevelser men bruger dem som et kritisk perspektiv på hvordan vi lever vore liv med hinanden og hvordan vi indretter vores samfund
- **Interdisciplinært bidrag:** en samtale mellem antropologi, kunst og filosofi

Del projekter- antropologer, filosoffer, kunstnere

- Lone Grøn (PI), VIVE: Alterity, The Good Life, and Dementia in **Denmark**
- Cheryl Mattingly, USC: Aging and the Excessive Ethical Demand: Family Care and The Moral Plight of the Superstrong Black Grandmother in **Los Angeles, USA**.
- Susan Reynolds Whyte, KU: Aging and Caring in **Bunyole, Eastern Uganda**
- Lotte Meinert, AU: Vulnerability and Wisdom in Inter-generational Situations of Hunger among **Ik in Uganda**
- Maria Louw, AU: Elderness in the Absence of the Young in **Muslim Kyrgyzstan**
- Harmandeep Gill, AU (phd): Aging in Exile: Experiences of good old age among **elderly Tibetans in India and Nepal**
- Helle Wentzer, VIVE: The Human Condition of Aging. Theoretical Considerations for a Cross-Cultural Understanding of Practicing a Good (Old) Life
- Rasmus Dyring, AU (post doc): Old Age, Ethics and Phases-of-life: Prolegomena for a Phenomenological Gerontology
- Maria Speyer: The Shared Body. Figural Drawing and the Universality of Aging
- Tove Nyholm: Exhibition at MOMU (Moesgaard Museum)

Bidrag fra projektet

- <https://projects.au.dk/thegoodoldlife/>
- **Når jeg bliver gammel. Alderdom fem steder i verden**
 - Udstilling på Moesgård Museum (7. feb.-16. aug. 20)
 - Brochure med materiale fra feltarbejderne og processen
 - Film baseret på udstillingen
- **Artikler til internationale tidsskrifter samt bogbidrag** fra de enkelte delprojekter
- **Imagistic Care. Growing Old in a Precarious World (in press)**
 - Redigeret bog med bidrag fra antropologer, filosoffer og billedkünstler. Fordham University Press
- **For the Time Being. Temporality, Ethics, Aging (27-29 april, 2022)**
 - Symposium på AIAS, AU med internationale kapaciteter samt projektets deltagere
 - Publicering af konference bidrag i to special issues i antropologisk og filosofisk tidsskrift.

**NÅR
JEG
BLIVER
GAMMEL**
Alderdom fem forskellige steder i verden
08.02 - 01.06.2020
**GROWING
OLD**
Aging in five different places in the world

Mamma Summer - USA

Bor i et fireværelse familie hjem i Los Angeles
med fire børnebørn

Racisme, fattigdom, crack/cocaine og
fængslings epidemier

Else - Danmark

Bor på en demensafdeling på et dansk plejehjem

Lever med demens, diagnosticeret i 2015

Tajinisa - Kirgistan

Bor i en lejlighed i et boligkompleks.

Fraskilt da hun var 50. Ældes alene uden sine børn.

En film om en udstilling:

**Når jeg bliver gammel.
Alderdom fem steder i verden.**

Moesgård Museum 7. feb – 20. aug 2020

<https://youtu.be/2iBRySHKrcE>

De normative forestillinger om den gode gamle alder

- Det er godt at være sund og rask og selvhjulpen i alderdommen – ikke kun i Danmark men i alle understudier
 - Else: så længe jeg bare kan klare mig selv
 - Mamma Summer: rask nok til at understøtte det gode liv for børnebørnene
 - Kuwam: rask nok til at kunne komme væk fra sin egen afføring
- Men meget forskellige forventninger til om det er opnåeligt eller muligt
- Andre lokale normer: at ældes med accept og given afkald, filial care
- Når man ikke kan leve op til de lokale normer for 'det gode gamle liv' opstår der en dobbelt sårbarhed

Det gode liv, men i en anden form

- Ofte overraskende steder og begivenheder (som fx i Tajinisas mange poser)
- Ofte momenter der opstår, kommer og går (som fx Else's omsorg for et tøjdyr, se: Dyring, R. and Grøn, L. (2021). Ellen and the Little One. A Critical Phenomenology of Potentiality in Life with Dementia. Anthropological Theory)
- Selvom sundhed og selvhjulpenhed er godt, er det ikke kernen i det gode gamle liv under svære omstændigheder. Det er derimod omsorg/care
 - en general ethos, stemming, bestræbelse på at kære sig for andre, for sine omgivelser
 - konkrete omsorgshandlinger
 - omsorg 'udføres' af ældre, familie, professionelle, afdøde, steder, planter og tøjdyr

TEMA 2: Ældres 'stemmer' – hvordan 'hører' vi dem

Virkemidler i udstillingen:

Hovedpersoner i fem 'huse'

De ældres egne stemmer på original sproget og danskboende oversætters stemme

Deres 'hjem': siddeplads, vindue/udsigt og ting i små træskabe eller montre

Erindringer, forestillinger og drømme på en billedskærm i vinduet

Maria Speyers fortolkninger

Orddigte

Tegninger som billedlige fortolkninger af
orddigtene

VIVE

Det filosofiske torv

Ældres udsagn fra alle de etnografiske studier

Fordelt på fire spørgsmål:

HVORDAN ÆNDRER JEG MIG?

HVEM PASSER PÅ MIG?

HVAD GIVER JEG VIDERE?

HVAD ER SÅ DET GODE?

Kuwam - Uganda

Bor i en lerhytte med tækket tag i en lille landsby

Ik, oprindeligt folk i det nordlige Uganda.
Tilbagevendende hungersnød, fattigdom.

Tenzin Dolma – eksil tibetaner i Indien

Bor i en bygning med flere lejligheder i Dharamsala, Indien

Ældes i eksil og uden sit barn

Andet filmklip

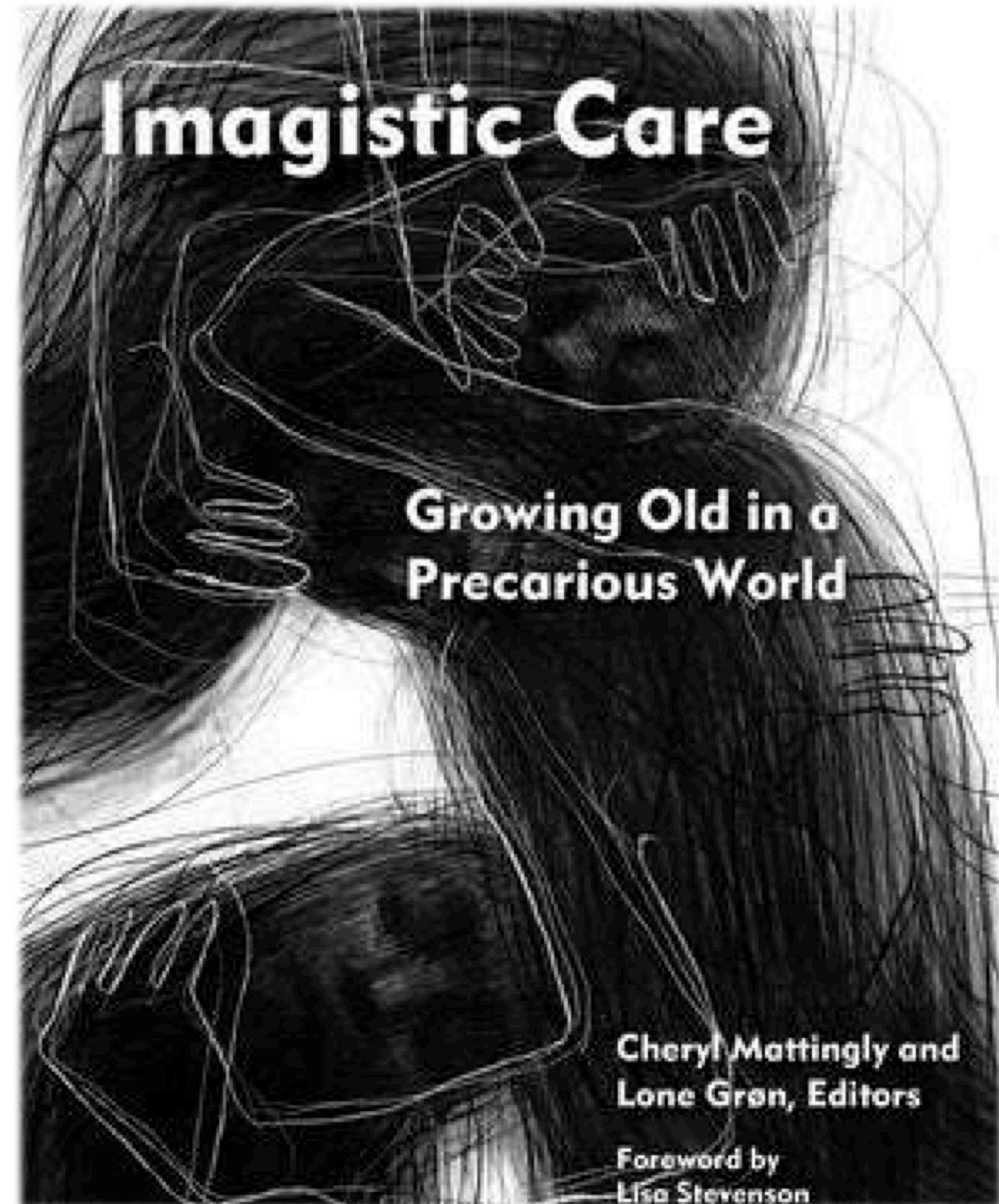
Imagistic Care – udkommer forår 2022

Virkemidler i bogen:

Marias Speyers tegninger fra udstillingen

Maria Speyers orddigte fra udstillingen

Hovedpersoner i kapitler som tegninger og
orddigte er baseret på

En 'imagistisk' tilgang til alderdom og omsorg

- Kan indfange det forestillede, det erindrede, det spektrale, det fraværende, det usikre der fylder så meget i de ældres liv vi har fulgt
- Gør det muligt at vise, hvad det gode liv kan være uden at fortie det der er svært
- Kan give en stemme til dem der ikke har en stemme – enten i overført betydning eller helt bogstaveligt

Thea, beboer på et demensafsnit

Vi sidder i Theas grønne sofa og kigger ud ad vinduet. Det er Thea, der starter samtalen. "Se flaget der på flagstangen, det er kun halvt oppe", siger hun med ægte undren og interesse. Jeg overvejer, om der ligger noget under, om hun gerne vil tale om døden ... og svarer: "Ja, det har du da ret i. Ved du noget om hvorfor?" Thea ryster på hovedet, nej, og fortsætter: "Se nu hænger det helt slapt ned" og lidt efter: "Så for katten, nu får vinden fat i det". Jeg begynder at forstå og kunne deltage. Næste gang der er vindstille siger jeg: "Nå, nu hænger det igen." Det er ikke sådan en kedelig uengageret samtale. Vi griner, undrer os, beretter til hinanden om det der sker. Ingen af os kan forklare hvorfor, selvom Thea et par gange, når der virkelig er gang i flaget siger: "Det er nok vinden, der får det til det". Der er lange pauser imellem, hvor vi bare kigger ud. På et tidspunkt siger Thea: "Der er grænser for mange ting". Jeg svarer: "Ja", og efter at have tænkt mig lidt om: "De fleste tror jeg". Thea svarer: "Det tror jeg også". Igen pause. Thea gør noget med hænderne, især højre hånd. Hun griber fat i hjørnet af sin trøje eller nederdel og nulrer den. Og ind imellem vandrer hænderne lidt hvileløst rundt. Vi kommunikerer uden problemer inden for disse rammer: kun tale om noget man kan se, mærke, sanse her og nu. I løbet af ugen gentager vi denne samtale igen og igen. Der er et nærvær i den kontakt, som af og til gør mig lidt svimmel. Der sker et eller andet inde i hovedet på en, når man forsøger ensidigt at fokusere på det der sker her og nu og tager al mening, årsagssammenhæng - og før, nu og efter væk.

Grøn, L. og Andersen C.R. (2014): Sårbarhed og handlekraft i alderdommen. Et etnografisk feltarbejde blandt fagpersoner og ældre i Horsens og omegn. København: KORA.

Grøn, L. & Mattingly, C. (2018): In Search of the Good Old Life. Ontological Breakdown and Hope at Life's End. *Death Studies*, 42, 5, 306-313

Tegninger af Maria Speyer

www.mariaspeyer.com

